

Jacob Spon

**Ταξίδι στην Ιταλία,
τη Δαλματία, την Ελλάδα
και την Ανατολή**

Ναύπακτος

Ιανουάριος 1676

Ναύπακτος

Πήραμε ένα έγγραφο (άδεια) από τον Βενετό Πρόξενο, επειδή οι ναύτες μας ήταν από τη Ζάκυνθο. Χωρίς έγγραφο από τον Πρόξενο δεν θα μπορούσε κανείς να περάσει στον Κόλπο της Ναυπάκτου (Κορινθιακό), διότι η είσοδός του φυλάσσεται από δύο Κάστρα, των οποίων οι βολές των κανονιών διασταυρώνονται στη μέση. Δεν έχουν άλλα ονόματα παρά Κάστρα του Μοριά (Ρίο) και της Ρούμελης (Αντίρριο). Από εκεί μέχρι την Πάτρα η απόσταση είναι μόνο έξι μίλια. Καθώς θελήσαμε να φύγουμε, δεν βρήκαμε τον Εμίνη (Τελωνειακός) για να μας επιστρέψει το τιμόνι μας, και αφού τον βρήκαμε, έπρεπε να του δώσουμε μισό γρόσι (πιάστρα) για να το πάρουμε. Δεν υπάρχει τέχνασμα που να μην γνωρίζουν οι Τούρκοι για να αποσπών χρήματα.

Αν και αναχωρήσαμε μετά το μεσημέρι, φτάσαμε νωρίς στο Λεπάντο, καθώς δεν υπάρχουν πάνω από δώδεκα μίλια από τη μία πόλη στην άλλη.

Το Λεπάντο ονομαζόταν αρχαία Ναύπακτος, από μια ελληνική λέξη που σημαίνει "κατασκευάζω πλοίο", είτε επειδή οι Ηρακλείδες κατασκεύασαν εκεί το πρώτο πλοίο, είτε οι λαοί της Λοκρίδας, όπως θέλουν ορισμένοι συγγραφείς. Σήμερα οι ντόπιοι την ονομάζουν Έπακτο. Καταλύσαμε στο λιμάνι, στο σπίτι του κυρίου Samuel Salomon Ogle, Εβραίου, Υποπροξένου των Γάλλων, των Βενετών και των Άγγλων. Μας παραχώρησε στο σπίτι του ένα είδος σοφίτας, όπου ο άνεμος περνούσε μέσα από τις χαραμάδες σαν βολές αρκεβούζιου. Το κρύο ήταν μεγάλο τότε, και μας φάνηκε χρήσιμο που ακολουθήσαμε τη συμβουλή του να επενδύσουμε τα γιλέκα μας με γούνα αλεπούς, καθώς αυτές οι γούνες ήταν εκεί φθηνές και έρχονταν από την πλευρά της Άρτας και των Ιωαννίνων. Όλα τα βουνά γύρω από τον κόλπο ήταν σκεπασμένα με χιόνι, και οι δύο μήνες Ιανουάριος και Φεβρουάριος εκείνης της χρονιάς ήταν εξίσου δριμείς όσο και στο δικό μας κλίμα.

Στείλαμε πίσω τη βάρκα μας, επειδή ο άνεμος ήταν αντίθετος για να προχωρήσουμε παραπάνω. Την επομένη είδαμε να φτάνει ο Πασάς του Μοριά, που είχε διαταγή να έρθει στη Ναύπακτο και στην Αγία Μαύρα (Λευκάδα) για να κάψει τις γαλιότες που έκαναν πειρατεία στην Αδριατική και στο Αρχιπέλαγος. Είχε περισσότερους από πεντακόσιους ανθρώπους στη συνοδεία του και πενήντα Σλαβόνους (Esclavons) για φρουρά του. Τον υποδέχθηκαν με μερικές βολές όλμων που έριξαν στο λιμάνι. Προηγούνταν πέντε ή έξι ομποϊστες και ένα είδος τυμπάνου που χτυπούσε ένας Μαυριτανός, δημιουργώντας την πιο άθλια συμφωνία του κόσμου, τουλάχιστον για τα δικά μας αυτιά. Ο Βοεβόδας ήρθε να του φιλήσει την ενδυμασία μόλις αποβιβάστηκε και τον έβαλε να ιππεύσει μέχρι το κατάλυμά του, όπου τον οδήγησε. Μετέφεραν μπροστά του δύο αλογοουρές¹ (τούγια) δεμένες σε ένα ξύλο βαμμένο σαν κοντάρι λόγχης, αλλά δύο φορές πιο μακρύ. Όλος ο κόσμος έτρεμε στη Ναύπακτο, όπως όταν βλέπει κανείς να έρχονται οι "Μεγάλες Ημέρες" (έκτακτα δικαστήρια) σε κάποια πόλη της Γαλλίας, καθώς οι περισσότεροι πειρατές έχουν το καταφύγιό τους σε αυτό το μέρος, γι' αυτό και ορισμένοι το αποκαλούν "μικρό

1 Πρόκειται για το οθωμανικό σύμβολο αξιώματος (τούγι). Ο πασάς των δύο ιππουριδών ήταν υψηλόβαθμος διοικητής.

Αλγέρι". Επίσης βλέπει κανείς εκεί πολλούς Μαυριτανούς εγκατεστημένους και παντρεμένους στη χώρα, που κάνουν παιδιά εξίσου μαύρα όσο και στη Βαρβαρία. [Ο Πασάς] αμέσως φυλάκισε έναν από τους κύριους Αγάδες για έναν φόνο που είχε διαπραχθεί προ πολλού, αλλά εκείνος τακτοποίησε την υπόθεσή του με χρήματα.

Ο οικοδεσπότης μας δεν τολμούσε να βγει από το σπίτι, από φόβο μήπως η ιδιότητά του ως Υποπροξένου των Φράγκων τον υποχρέωνε να πάει να τον επισκεφθεί [τον Πασά] και να του προσφέρει δώρο, παρόλο που το αξίωμά του δεν είχε μεγάλα έσοδα. Μας συμβούλευσε να μην βγούμε έξω μέχρι να φύγει ο Πασάς, φοβούμενος μήπως οι άνθρωποί του, που ήταν οι ισχυρότεροι στην πόλη, μας προκαλούσαν κάποια προσβολή. Αλλά σε αυτό κοίταζε περισσότερο το δικό του συμφέρον παρά το δικό μας.

Υπήρχε εκεί ένας φίλος του, επίσης Εβραίος στο θρήσκευμα, ο οποίος ασκούσε την Ιατρική στη Ναύπακτο, και γνωρίζοντας ότι αυτό ήταν και το δικό μου επάγγελμα, συζητούσε μερικές φορές μαζί μου. Αναγνώρισα ότι ήταν ένας "σπουδαίος" γιατρός μιλώντας του για έναν ασθενή που είχα δει στην Πάτρα. Ήταν η γυναίκα ενός Έλληνα που ήταν φύλακας του καταλύματος όπου είχαμε μείνει, και ο σύζυγός της με παρακάλεσε να την εξετάσω. Βρήκα μια γυναίκα στις τελευταίες της στιγμές και ρώτησα τον σύζυγο με ποιον τρόπο την είχαν θεραπεύσει. Μου είπε ότι δεν της είχαν δώσει κανένα φάρμακο. "Μα γιατί," ανταπάντησα, "περιμένατε την τελευταία στιγμή για να της δώσετε, τώρα που δεν υπάρχει πια χρόνος;" "Είναι," αποκρίθηκε εκείνος, "επειδή μου είπαν ότι δεν έπρεπε να της κάνουμε τίποτα, και ότι η αρρώστια της προερχόταν από τις σκιές²."

Εννοούσε τα ξωτικά ή τα φαντάσματα³ (Lutins) που κυκλοφορούν τη νύχτα. Πάνω σε αυτό, ο "γιατρός" μου είπε: "Είναι αλήθεια ότι είναι πολύ επιρρεπείς σε αυτά σε τούτη τη χώρα· αλλά οι τειχισμένες πόλεις όπως αυτή εδώ εξαιρούνται, και τα πνεύματα δεν θα μπορούσαν να εισέλθουν." Παραλίγο να του πω ότι οι κάτοικοι της Ναυπάκτου δεν είχαν λοιπόν καθόλου πνεύμα (μυαλό), και δεν θα είχα άδικο, αφού ο ίδιος είχε τόσο λίγο. Είναι ένα πολύ ωραίο πρόσημα για έναν σύζυγο να αφήνει τη γυναίκα του να πεθαίνει χωρίς βοήθεια, το να παραδίδεται σε μια τέτοια φαντασία. Επίσης, όταν οι γυναίκες τους πεθαίνουν, λυπούνται περισσότερο τα χρήματα που πρέπει να πληρώσουν στον Τούρκο για να τις θάψουν⁴, παρά την απώλεια των αγαπημένων τους συντροφισμών.

2 Ο Spon καταγράφει μια αυθεντική λαϊκή δοξασία της περιόδου για τα «στοιχεία» ή τις «σκιές», που συχνά θεωρούνταν υπεύθυνες για ανιάτες ασθένειες στην ελληνική ύπαιθρο.

3 Ο Spon, ως σπουδαίος γιατρός και αρχαιολόγος, χρησιμοποιεί λογοπαίγνιο με τη λέξη "esprit" (που σημαίνει και πνεύμα/φάντασμα αλλά και εξυπνάδα), ειρωνευόμενος την αφέλεια του συναδέλφου του στη Ναύπακτο.

4 Η αναφορά στα χρήματα που πληρώνονταν στους Οθωμανούς αφορά το επίσημο «δικαίωμα ταφής» που εισέπρατταν οι τοπικές αρχές.

Η Ναύπακτος βρίσκεται σε μια αρκετά ιδιόρρυθμη τοποθεσία γύρω από ένα μικρό βουνό σε σχήμα κώνου (σαν κέλυφος ζάχαρης), στην κορυφή του οποίου βρίσκεται ο πύργος του Φρουρίου. Πριν φτάσει κανείς εκεί, πρέπει να διαπεράσει τέσσερα ή πέντε τείχη. Όταν πλησιάζει κανείς από τη θάλασσα, φαίνεται σαν να είναι κολλημένη στο υψηλότερο βουνό που βρίσκεται στα βόρεια, αλλά χωρίζεται από αυτό με κοιλάδες που καθιστούσαν το μέρος αρκετά οχυρό πριν από τη χρήση των κανονιών. Έτσι διαβάζουμε για τις δυσκολίες που προκάλεσε συχνά στους Ρωμαίους, χρησιμεύοντας ως άσυλο στους Αιτωλούς, λαό ταραχοποιό και ανέντιμο.

Αυτό το Φρούριο είναι έργο των Βενετών, που το κατείχαν πριν από τον Μοριά. Ο Άγιος Μάρκος τους εμφανίζεται ακόμα σε διάφορα σημεία, και οι Τούρκοι, παρόλο που είναι ορμισμένοι εχθροί της ζωγραφικής και της γλυπτικής, δεν φροντίζουν να καταστρέψουν τα σημάδια των νικών τους.

Το Λιμάνι είναι πολύ μικρό και μπορεί να κλείσει με αλυσίδα, έχοντας άνοιγμα λιγότερο από πενήντα πόδια και περιφέρεια πεντακοσίων. Επίσης, εκεί εισέρχονται μόνο μέτριες βάρκες. Την εποχή του Durac Bey⁵ οι μικρές γαλέρες του έμπαιναν εκεί, αλλά εκείνος φρόντιζε να κρατά το λιμάνι πιο καθαρό. Είδα μερικές φορές μικρές βάρκες που δεν μπορούσαν να βγουν, καθώς δεν υπήρχε αρκετό νερό στο στόμιο. Έπρεπε να περιμένουν να ανέβει η θάλασσα, διότι σε αυτόν τον κόλπο συμβαίνει ένα είδος παλίρροιας. Το πρωί το νερό εισέρχεται από το στενό των δύο Κάστρων και το απόγευμα αποσύρεται.

Αυτός ο Durac Bey ήταν ένας διάσημος πειρατής (κουρσάρος) που έκανε τους Χριστιανούς να τρέμουν. Ήταν από τη Ναύπακτο, όπου είχε το ωραιότερο σπίτι της πόλης· αλλά σήμερα δεν έχει τίποτα το αξιοσημείωτο, εκτός ίσως από το ότι είναι μεγαλύτερο από τα άλλα. Το θάρρος του τον είχε οδηγήσει στο αξίωμα του Καπετάν Πασά κατά τον πόλεμο της Κρήτης (Κάντιας). Αλλά αυτό του κόστισε τη ζωή· διότι αμέσως μετά επιχείρησε να αιφνιδιάσει τους Βενετούς κατά τη διάρκεια της νύχτας. Εκείνοι ειδοποιήθηκαν και αιφνιδίασαν τον ίδιο: έτσι, μετά από μια σκληρή μάχη η μοίρα του ηττήθηκε και ο ίδιος σκοτώθηκε από βολή κανονιού. Είχε δώσει εντολή να τον ρίξουν στη θάλασσα αν πέθαινε στη μάχη, από φόβο μήπως πέσει στα χέρια των εχθρών του.

Έξω από τη Ναύπακτο, από την πλευρά της Ανατολής (Λεβάντε), υπάρχουν κοντά στη θάλασσα μεγάλες πηγές, που αρχικά κινούν πυριτιδοποιεία (μύλους για μπαρούτι) και στη συνέχεια χρησιμεύουν σε ένα μεγάλο οίκημα όπου κατεργάζονται μαρόκα (δέρματα), που αποτελούν ένα από τα εμπόρια της Ναυπάκτου. Αυτά τα ρυάκια που κυλούν στους πρόποδες μιας δωδεκάδας μεγάλων πλατάνων⁶ σχηματίζουν ένα μέρος πολύ ευχάριστο για τη δροσιά και τη θέα του. Υπάρχουν επίσης σε εκείνη τη συνοικία αρκετοί ωραίοι κήποι με λεμονιές, κιτριές και πορτοκαλιές, που δεν είναι καθόλου κατώτεροι από εκείνους της Πάτρας.

Το κρασί της Ναυπάκτου είναι από τα καλύτερα όλης της Ελλάδας· αλλά εδώ, όπως και στον Μοριά και στην Αθήνα, ρητινώνουν⁷ (βάζουν πίσσα) τα βαρέλια· όπως στη Γερμανία τα καπνίζουν με θειάφι για να συντηρήσουν το κρασί. Οι ξένοι βρίσκουν στην αρχή αυτή τη γεύση της πίσσας πολύ δυσάρεστη, αλλά τη συνηθίζουν λίγο-λίγο, και στο τέλος δεν την αντιλαμβάνονται πια. Υπάρχουν λίγοι Τούρκοι στη Ναύπακτο που δεν πίνουν από αυτό, διότι είναι φθηνό και δεν είναι οι πιο ζηλωτές της θρησκείας τους. Έχουν ωστόσο έξι ή επτά τζαμιά, και υπάρχει ένα πολύ κοντά στο λιμάνι, που ίσως είναι χτισμένο πάνω στα ερείπια του Ναού του Ποσειδώνα, που ο Πausanίας λέει ότι ήταν κοντά στη θάλασσα. Μιλά επίσης για τρεις άλλους ναούς που ήταν αφιερωμένοι στην Αιτωλική Άρτεμη, την Αφροδίτη και τον Ασκληπιό.

5 Πρόκειται για τον Durak Pasha, ο οποίος ήταν σημαντική προσωπικότητα της οθωμανικής ναυτικής ιστορίας και είχε δράση κατά τον Κρητικό Πόλεμο.

6 Η περιγραφή των πηγών και των πλατάνων αναφέρεται στην περιοχή του Γριμπόδου στη Ναύπακτο, που παραμένει μέχρι σήμερα γνωστή για τα νερά της.

7 Ο Spon κάνει μια από τις πρώτες δυτικές περιγραφές της γεύσης του ρετσίνατου κρασιού, συγκρίνοντάς το με τις τεχνικές συντήρησης στη Γερμανία.

Αυτός ο τελευταίος είχε χτιστεί από τον Φαλύσιο, με αφορμή μια μεγάλη ασθένεια των ματιών που τον είχε καταστήσει σχεδόν τυφλό. Ο Θεός Ασκληπιός, που έκανε θαύματα στην Επίδαυρο για τη θεραπεία των ασθενών, παρουσιάστηκε σε όνειρο στην ποιήτρια Ανύτη. Της φάνηκε ότι της έδινε γραπτές πινακίδες για να τις πάει στον Φαλύσιο και να τον κάνει να ανακτήσει την όρασή του. Όταν ξύπνησε, βρήκε όντως αυτές τις πινακίδες στα χέρια της. Ήρθε στη Ναύπακτο και διέταξε αυτόν τον άνθρωπο να τις αποσφραγίσει και να τις διαβάσει. Ωστόσο εκείνος, που δεν πίστευε ότι μπορούσε να το κάνει, περιφρόνησε στην αρχή τη συμβουλή της. Αλλά καθώς εκείνη του εξέθεσε τη διαταγή του θεού, άρχισε να ελπίζει ότι ο Ασκληπιός του έστειλε κάποιο σωτήριο φάρμακο, και παίρνοντας τις πινακίδες ένωσε αμέσως θεραπευμένος, καθώς μπορούσε να τις διαβάσει τέλεια. Έδωσε στην Ανύτη δύο χιλιάδες χρυσά νομίσματα, όπως είχε βρει γραμμένο στις πινακίδες ότι έπρεπε να κάνει, και στη συνέχεια έχτισε έναν Ναό στον Ασκληπιό σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για αυτή τη θαυματουργή θεραπεία.

Οι Έλληνες δεν έχουν παρά μόνο δύο εκκλησίες, μία σε κάθε προάστιο. Η κυριότερη είναι ο Άγιος Δημήτριος, που μόλις που θα χωρούσε εκατό άτομα· άλλωστε είναι πολύ λίγοι σε αριθμό και υφίστανται μεγάλη κακομεταχείριση. Αυτή είναι η αιτία που ο Αρχιεπίσκοπος έχει αποσυρθεί στην Άρτα, όπως παρατηρήσαμε μιλώντας για εκείνη την πόλη. Οι Εβραίοι έχουν τρεις συναγωγές και δεν είναι στη Ναύπακτο τόσο πολλοί όσο στην Πάτρα.

Ό,τι εξέρχεται από τον Κόλπο οφείλει τρεις τοις εκατό δασμό στον Εμίνη, ο οποίος πληρώνει έξι χιλιάδες γρόσια (πιάστρες) ετησίως στον Σουλτάνο. Τα εμπορεύματα που φορτώνουν εκεί είναι δέρματα, λάδι, καπνός, σιτάρι, ρύζι και κριθάρι. Δεν επιτρέπουν στους Φράγκους (Ευρωπαίους) να περνούν τα Κάστρα με τα πλοία τους, αλλά μπορούν να σταματούν στην Πάτρα και να στέλνουν τις βάρκες τους μέσα.

Ρώτησα γι' αυτό το θέμα τον οικοδεσπότη μας, αν μετά τον πόλεμο της Μεσσήνης⁸ είχαν έρθει Γάλλοι να φορτώσουν στον κόλπο τους. "Ναι", μου απάντησε, "και έχω λόγο να το θυμάμαι· διότι ήρθε ένας πριν από λίγο καιρό, που είχε το σκάφος του έξω από τα Κάστρα. Ήρθε εδώ για να διαπραγματευτεί με τον Τελωνιακό τα εμπορεύματα που ήθελε να πάρει. Ο Βοεβόδας ειδοποιήθηκε και, γνωρίζοντας ότι έμενε σε μένα, με κάλεσε και με διέταξε να μου δώσουν πέντε ή έξι ραβδισμούς χωρίς άλλη διαδικασία, λέγοντας ότι έφερνα εδώ Μαλτέζους και πειρατές. Μάταια του εξηγούσα ότι ήταν ένα πλοίο από τη Μεσσήνη, που ανήκε τώρα στον Βασιλιά της Γαλλίας· δεν άκουγε τους λόγους μου και μπερδευε πάντα τους Μεσσήνιους με τους Μαλτέζους, επειδή είναι γείτονες. Έτσι, εκτός από αυτό, ανάγκασε και τον Καπετάνιο να του πληρώσει πενήντα γρόσια και να φύγει το συντομότερο. Υπήρξε και ένας άλλος", πρόσθεσε, "που ήρθε λίγους μήνες μετά στη Ναύπακτο για τον ίδιο σκοπό. Θέλησε να κολακεύσει τον Βοεβόδα στέλνοντάς του ένα δώρο με γλυκά (κομφέτα)· αλλά αντί να του χρωστά χάρη, έστειλε να μου πουν: "Μήπως ο έμπορός σου με περνάει για παιδί που μου στέλνει γλυκίσματα και όχι καφέ ή κάτι κατάλληλο για

8 Αναφέρεται στην εξέγερση της Μεσσήνης (1674-1678) κατά των Ισπανών, όπου η Γαλλία του Λουδοβίκου ΙΔ' είχε παρέμβει. Ο Spon δείχνει πώς τα ευρωπαϊκά πολιτικά γεγονότα επηρέαζαν τη συμπεριφορά των Οθωμανών διοικητών απέναντι στους εμπόρους.

άνδρες;" Υπάρχουν ωστόσο κάποιοι που διακινδυνεύουν να ξαναέρθουν, και θα μας συνηθίσουν σιγά-σιγά, αρκεί να ξέρει κανείς πώς να τους χειριστεί. Το πιο σίγουρο είναι να έχει κανείς Έλληνες υπηρέτες, οι οποίοι γνωρίζοντας τη γλώσσα και ντυμένοι με τον τρόπο τους, μπορούν να φέρουν εις πέρας τις υποθέσεις καλύτερα.

Καθώς δεν υπήρχαν μεγάλα αξιοθέατα να δούμε στη Ναύπακτο, ανυπομονούσαμε να συνεχίσουμε τον δρόμο μας. Επειδή ο άνεμος ήταν αντίθετος, θέλαμε να πάμε από την ξηρά· αλλά ο Εβραίος [οικοδεσπότης] μας φόβισε τόσο πολύ, ορκιζόμενος ότι θα μας δολοφονούσαν αν το τολμούσαμε, που ο υπηρέτης που είχαμε πάρει από τη Ζάκυνθο μας είπε κατηγορηματικά ότι δεν θα μας ακολουθούσε αν πηγαίναμε από την ξηρά. Δεν ήταν συνηθισμένος παρά μόνο στη θάλασσα, επειδή ήταν ναυτικός, και με τη φελούκα του θα πήγαινε μάλλον στη Βαρβαρία (Βόρεια Αφρική) παρά να πάει από τη Ναύπακτο στα Σάλωνα (Αμφισσα) από την ξηρά.

Κλείσαμε συμφωνία για μια βάρκα με έναν πιλότο ονομαζόμενο Δερβίς-Αλή, που έμενε στο Κάστρο του Μοριά (Ρίο), και επιστρέψαμε εκεί για να περιμένουμε τον πρώτο καλό άνεμο, κρίνοντας ότι δεν θα μπορούσαμε να είμαστε χειρότερα εκεί από ό,τι στη Ναύπακτο, όπου είχαμε βαρεθεί πολύ. Είχαμε την ατυχία ο αντίθετος βορειοανατολικός άνεμος να συνεχίζεται διαρκώς, και αναγκαστήκαμε να μείνουμε εκεί δέκα ή δώδεκα ημέρες, όχι μέσα στα Κάστρα, όπου δεν επιτρέπουν την είσοδο σε Χριστιανούς, αλλά σε ένα μικρό δωμάτιο κοντά στη θάλασσα, όπου ο καπετάνιος μας δάνεισε το πανί του για να μην κοιμόμαστε εντελώς κατάχαμα. Είχαμε στην πόρτα μας μια πηγή γλυκού νερού, και αυτή ήταν όλη η άνεση που υπήρχε· διότι έπρεπε να στέλνουμε για κρασί μισή λεύγα μακριά, για ψωμί στην Πάτρα και για κρέας στα γύρω βουνά, όπου ο υπηρέτης μας ο Νικολό πήγαινε να μας αναζητήσει στα μαντριά των βοσκών κανένα αρνί ή κατσίκι.

Αυτοί οι βοσκοί είναι φτωχοί Αλβανοί⁹ που φυλάνε τα κοπάδια και μένουν σε καλύβες από καλάμια. Δεν τρέφονται σχεδόν με τίποτα άλλο παρά με ψωμί από κεχρί και τυρί από πρόβατα. Παίρνουν το δέκατο από το γάλα και τα αρνιά, και αυτή είναι όλη η πληρωμή τους, καθώς τα κοπάδια ανήκουν στους Τούρκους. Παρ' όλα αυτά πληρώνουν το χαράτσι τους, πέντε τάλληρα (écus) το κεφάλι, όπως οι άλλοι.

Ο κύριος Wheler (συνταξιδιώτης του Spon), έχοντας πάει εκεί μια μέρα με τον Νικολό, βρήκε μια ομάδα από αυτούς τους βοσκούς καθισμένους σε κύκλο με τις γκλίτσες τους στο χέρι και το μικρό τους τσόχινο καπέλο, φτιαγμένο σαν καπάκι πήλινου σκεύους, όπως οι αρχαίοι βοσκοί της "Αστραίας", και τις γυναίκες με μια αλλόκοτη κεφαλιά και μια φαρδιά δερμάτινη ζώνη. Θέλησε να πλησιάσει για να δει τι έκαναν, και είδε ότι υπήρχε ένας Τούρκος ανάμεσά τους που κρατούσε ένα χαρτί στο χέρι και έβαζε πέντε μικρές πέτρες¹⁰ μπροστά από τον καθένα· μετά άθροιζε όλες τις πέτρες και το σημείωνε στο χαρτί του, ώστε την επομένη αυτές οι πέτρες να μεταμορφωθούν σε ισάριθμα γρόσια από αυτούς τους φτωχούς ανθρώπους· διότι αυτός ο Τούρκος ήταν ο Εισπράκτορας του Χαρατσιού.

9 Πρόκειται για τους Αρβανίτες που είχαν εγκατασταθεί στην Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα ήδη από τον 14ο-15ο αιώνα και ασχολούνταν κυρίως με την κτηνοτροφία.

10 Η περιγραφή του Wheler για τη χρήση λίθων ως αριθμητήριο για τον υπολογισμό του φόρου (χαράτσι) είναι μια σπάνια και πολύτιμη εθνογραφική μαρτυρία για τη φοροεισπρακτική πρακτική της εποχής.

Καθώς δεν είχαμε καθόλου ασχολίες σε αυτή την ερημιά, γίναμε κατασκευαστές φαθών από σχοίνα, τις οποίες φτιάξαμε για να προστατευτούμε από την υγρασία της γης πάνω στην οποία κοιμόμασταν. Σκοτώσαμε μια μέρα με λιθοβολισμό ένα από εκείνα τα μεγάλα πουλιά που εμείς ονομάζουμε Πελεκάνους, οι Λατίνοι Onocrotali και οι σύγχρονοι Έλληνες Τουμπάνο (Τούμπανο). Δεν ξέρω αν ήταν το κρύο που το εμπόδιζε να πετάξει. Έχει έναν σάκο κάτω από το ράμφος, όπου καταφέραμε να βάλουμε περισσότερα από δεκαπέντε κανάτια νερό. Επίσης οι Έλληνες λένε ότι μεταφέρει νερό στο βουνό για τα μικρά πουλιά. Είναι πολύ κοινό σε αυτά τα μέρη, όπως επίσης και προς την πλευρά της Σμύρνης.

Κατά τα άλλα, το μεγαλοπρεπές οικοδόμημα όπου μέναμε ήταν ένας μικρός θόλος, δύο πόδια μέσα στη γη, πλάτους έξι και μήκους δεκαπέντε, στο ένα άκρο του οποίου υπήρχε μια τρύπα στον θόλο που μας χρησίμευε για καμινάδα, αλλά κάπνιζε σαν σε αλεπουδότρυπα. Η πόρτα είχε ύψος μόνο τρία πόδια και έκλεινε μόνο με μια κακόμοιρη σανίδα. Συχνά διασκεδάσαμε συλλογιζόμενοι σε τι μπορεί να είχε χρησιμεύσει αυτή η ωραία κατασκευή. Πίστευα ότι είχα μαντέψει λέγοντας ότι ήταν τουρκικό λουτρό· αλλά έχοντας βαρεθεί μια τόσο κακή διαμονή, πήγαμε αλλού, και ο Ιππότης Κλεμέντ, στον οποίο είπαμε αυτή τη λεπτομέρεια, μας διαβεβαίωσε ότι ήταν ένα μνημείο ενός Τούρκου Σαντόνη (Αγίου/Ασκητή) και ότι δεν θα χρειαζόταν άλλο πρόσχημα για να μας επιβάλουν μια αβανία¹¹ (πρόστιμο/εκβιασμό), από το ότι είχαμε κοιμηθεί εκεί και είχαμε πει κρασί. Ωστόσο, δεν μας συνέβη κανένα ατύχημα, καθώς ο καπετάνιος μας, ο Δερβίς-Αλή, μας φρόντισε.

Κάναμε μια άλλη συμφωνία μαζί του για να μας πάει σε ένα αγγλικό πλοίο, το οποίο είχαμε αφήσει στο αγκυροβόλιο του Μεσολογγίου, περιμένοντας να μας έρθει ένας πιο ευνοϊκός άνεμος. Φύγαμε λοιπόν από εκεί μετά από έντεκα ημέρες "φυλάκισης" και ήρθαμε να κοιμηθούμε πίσω από το βουνό του Γαλατά, του οποίου το υπήνεμο μέρος σχηματίζει ένα είδος λιμανιού, κοντά σε μια πηγή με πολύ κρύο νερό, που γι' αυτόν τον λόγο οι Έλληνες την ονομάζουν Κρουονέρο¹² (Κρουονέρι), και η οποία είναι ίσως εκείνη της Καλλιρρόης για την οποία μίλησα.

Πηγαίνουν εκεί για να φορτώσουν φουστέτι¹³, που είναι ένα δέντρο το οποίο χρησιμεύει για την κίτρινη βαφή. Οι Έλληνες το ονομάζουν Χρυσόξυλον, σαν να λέμε "χρυσό ξύλο". Βρήκαμε εκεί μια βάρκα που μόλις είχε μεταφέρει από αυτό στο αγγλικό πλοίο, προς τρία γρόσια για κάθε χίλιες λίμπρες βάρους.

11 Όρος που χρησιμοποιούσαν οι Ευρωπαίοι περιηγητές για τις αυθαίρετες χρηματικές ποινές που επέβαλαν οι Οθωμανοί αξιωματούχοι.

12 Πρόκειται για το Κρουονέρι Αιτωλοακαρνανίας στους πρόποδες του όρους Βαράσοβα, το οποίο στην αρχαιότητα σχετιζόταν με την πηγή Καλλιρρόη της Καλυδώνας

13 Το "φουστέτι" ήταν σημαντικό εξαγωγίμο προϊόν της περιοχής, καθώς η κίτρινη βαφή που παρήγαγε ήταν περιζήτητη στις ευρωπαϊκές βιοτεχνίες υφασμάτων.

Πριν φτάσουμε σε εκείνο το μέρος [το Κρουονέρι], βλέπει κανείς στα ανατολικά του βουνού τα ερείπια μιας μικρής πόλης, που οι ντόπιοι ονομάζουν Εβραιόκαστρο¹⁴, επειδή λένε ότι την κατείχαν Εβραίοι. Αφού μείναμε δύο ημέρες στο πλοίο, επιστρέψαμε στην Πάτρα και μείναμε εκεί άλλες τρεις ή τέσσερις ημέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων χιόνισε, παρόλο που οι αμυγδαλιές ήταν ανθισμένες. Εξάλλου, η Πάτρα θεωρείται ανθυγιεινή λόγω της αστάθειας των εποχών.

Πήγαμε να επισκεφθούμε τους Γάλλους Υποπροξένους Remondin και Vitellin, καθώς και τον πατέρα Παύλο από την Κομπιένη, Γάλλο Καπουτσίνο¹⁵ από το Ναύπλιο (Napoli de Romanie), ο οποίος είχε την πρόθεση να εγκατασταθεί στην Πάτρα, όπου δεν υπάρχει ακόμα κανένας Λατίνος μοναχός. Ο Ιππότης Clement μας δέχθηκε με μεγάλη ευγένεια στο σπίτι του και μας έδειξε στον κήπο του μια απόδειξη της αγαθότητας του εδάφους της Πάτρας: Τρία είδη λεμονιών, γλυκά και ξινά, σε διαφορετικά κλαδιά του ίδιου δέντρου. Μια λεμονιά μπολιασμένη πάνω σε πορτοκαλιά, που έφερε καρπούς και των δύο ειδών. Μια καταβολάδα λεμονιάς που φύτρωνε ως άλλο δέντρο, όπως κάνουμε με τα κλήματα μας. Όλα αυτά αναπτύσσονταν καλά, παρόλο που ο κήπος δεν ποτιζόταν ούτε καλλιεργούνταν, λόγω της απουσίας του ιδιοκτήτη που μένει συνήθως στη Ζάκυνθο.

Ο δυτικός άνεμος (Πουνέντης), που μας ήταν ευνοϊκός, επικράτησε επιτέλους, και πήγαμε από την Πάτρα στα Κάστρα από την ξηρά για να φτάσουμε στη βάρκα μας. Στη μέση της διαδρομής δεν μπορέσαμε να παρατηρήσουμε κανένα ερείπιο που θα μπορούσε να είναι ο Ναός του Ποσειδώνα, τον οποίο ο Πτολεμαίος τοποθετεί σε εκείνα τα μέρη. Αφήσαμε στα δεξιά το χωριό Σύχαινα, που είναι ίσως το μέρος που ο Σολίνος αναφέρει ως Sciaëffa, το οποίο ήταν αξιοσημείωτο μόνο για τους εννέα λόφους του καλυμμένους με πολύ πυκνά δάση, όπου ο ήλιος σχεδόν δεν μπορούσε να εισχωρήσει.

Φύγαμε από το Κάστρο [του Ρίου] στις 27 Ιανουαρίου 1676 και αφήσαμε τρία μίλια μετά, στα δεξιά μας, το ερειπωμένο χωριό Δρέπανο, κοντά στο ακρωτήριο που ονομαζόταν παλαιότερα Δρέπανον, το οποίο βρίσκεται πιο βαθιά στον κόλπο από εκείνο του Ρίου, το οποίο είναι κοντά στο στενό των δύο οχυρών, παρόλο που πολλοί τα έχουν μπερδέψει μεταξύ τους. Υπάρχει εκεί κοντά ένα μικρό ποτάμι που δεν είναι πλωτό, και πιο βαθιά στην ενδοχώρα ένα χωριό ονομαζόμενο Aderna¹⁶ (;). Καθώς ο άνεμος μας ήταν ευνοϊκός, πλεύσαμε όλη τη νύχτα και βρεθήκαμε το πρωί στην είσοδο του κόλπου των Σαλώνων (Αμφισσας), ο οποίος ονομαζόταν άλλοτε Κρισαιός Κόλπος, σε μια μικρή ερειπωμένη πόλη που οι Έλληνες ονομάζουν Πενταγιοί¹⁷. Ήταν προφανώς η πόλη Οιανθεία των αρχαίων, για την οποία δεν μας έχουν κάνει μεγάλη περιγραφή. Ο Πausanias λέει ότι υπήρχε εκεί ένας Ναός της Αφροδίτης και σε ένα γειτονικό

14 Πρόκειται για την αρχαία Πάτρα (Αρόη) ή κάποιο από τα γειτονικά οχυρά που οι περιηγητές συχνά ταύτιζαν με εβραϊκές κοινότητες λόγω τοπικών παραδόσεων.

15 Η αναφορά στον Καπουτσίνο μοναχό δείχνει την προσπάθεια της Καθολικής Εκκλησίας να επεκταθεί στην Πελοπόννησο την περίοδο εκείνη.

16 στο κείμενο του Jacob Spon, το χωριό που αναφέρεται ως Aderna είναι η σημερινή Εγλυκάδα (ή και Αγυιά σε ορισμένες ταυτίσεις, αλλά η Εγλυκάδα θεωρείται η πιο πιθανή λόγω της θέσης της στην ενδοχώρα της Πάτρας)

17 Ο Spon ταυτίζει τους Πενταγιοί (που σήμερα γνωρίζουμε ως χωριό της ορεινής Φωκίδας, αλλά εδώ αναφέρεται στην παραθαλάσσια περιοχή της Βιτρινίτσας/Τολοφώνας) με την αρχαία Οιανθεία. Οι "Πέντε Άγιοι" είναι μια τοπική θρησκευτική αναφορά.

δάσος ένας της Αρτέμιδος. Βρήκαμε μια ρωμαϊκή επιγραφή σε μια ελληνική εκκλησία. Έξω από τον περίβολο των τειχών της υπάρχει μια άλλη μικρή εκκλησία, ονομαζόμενη Άγιος Ιωάννης, κοντά στην οποία μπήκαμε σε μια υπόγεια σπηλιά σκαμμένη στον βράχο, όπου υπάρχουν στα πλάγια πέντε εσοχές φτιαγμένες για ισάριθμους τάφους, οι οποίοι ίσως ήταν εκείνοι των πέντε Άγιων προσωπικοτήτων που έδωσαν το σύγχρονο όνομα σε εκείνο το μέρος, καθώς το "Πενταγιόι" δεν σημαίνει τίποτε άλλο.

www.pentalofo.gr

Ζακόμπ Σπον

Jacob Spon

Ο Ζακόμπ Σπον (γερμ. Jacob Spon, γαλλ. Jacques Spon, 1647-1685) υπήρξε Γάλλος ιατρός και πρωτοπόρος αρχαιολόγος και ένας από τους πρώτους που μελέτησε τα ελληνικά αρχαιολογικά μνημεία.

Βιογραφία

Γεννήθηκε στις 7 Ιανουαρίου 1647 στην Λυών. Πατέρας του ήταν ο επίσης ιατρός Σαρλ Σπον. Η οικογένειά του είχε καταγωγή από την Ουλμ και ως προς το θρήσκευμα ήταν Καλβινιστές. Μετανάστευσαν στην Λυών το 1551 και απέκτησαν πλούτη και κοινωνικό κύρος. Ο Γιάκομπ σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου και μυήθηκε από τον συνομήλικό του Σαρλ Πατίν την κλασική αρχαιότητα και στην νομισματική. Έμεινε για λίγο διάστημα στο Παρίσι και κατόπιν αναγορεύτηκε διδάκτωρ της ιατρικής το 1668 στο Μονπελιέ. Εργάστηκε ως ιατρός στην γενέτειρά του. Ασχολήθηκε με την αρχαιολογία και είχε επαφή με διάσημους επιστήμονες της εποχής του, τον Δουκάγγιο, τον Λουδοβίκο τον μέγα δελφίνο και άλλους. Περιηγήθηκε στα χρόνια 1675-1676 την Ιταλία, Ελλάδα, Κωνσταντινούπολη και τον Λεβάντε με συνοδό του τον νεαρό βοτανολόγο Τζωρτζ Γουίλερ, ο οποίος αργότερα δώρισε την πλούσια συλλογή του ελληνικών θησαυρών τέχνης στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Όταν λόγω του εδίκτου του Φονταινεμπλώ αναγκάστηκε να καταφύγει στην Ζυρίχη, ληστεύτηκε καθ' οδόν και έχασε όλη η συλλογή του και τα υπάρχοντά του. Αρρώστησε από φυματίωση και απεβίωσε στις 25 Δεκεμβρίου 1685 στο σανατόριο του Βεβέ.

Συγγράμματα

Έγραψε λεπτομερές οδοιπορικό με το όνομα Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce et du Levant που τυπώθηκε το 1679, και σε γερμανική μετάφραση το 1681 και 1690, το οποίο είναι σημαντικό τεκμήριο της ζωής της εποχής του. Στα επόμενα χρόνια κυκλοφόρησε τα συγγράμματα Histoire de la république de Genève (1680), Recherches curieuses d'antiquité (1683) και Miscellanea eruditae antiquitatis (1685).

Απόσπασμα «Ναύπακτος»
μεταφρασμένο

από το Βιβλίο του Jacob Spon

" Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grece, et du Levant vol II "

το οποίο διαμορφώθηκε σε ψηφιακή μορφή από αντίτυπο

για τις ανάγκες της ιστοσελίδας

www.pentalofo.gr